

Зеленін В. В.

*кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри психології, факультету психології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: 0000-0003-1267-9308*

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК РЕСУРС ПРОФЕСІЙНОГО ТА ЖИТТЄВОГО УСПІХУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

SELF-REALIZATION AS A RESOURCE FOR PROFESSIONAL AND PERSONAL SUCCESS IN CONTEMPORARY SOCIETY

У статті розглянуто самореалізацію особистості як один із ключових внутрішніх ресурсів професійного та життєвого успіху в умовах сучасного суспільства. Актуальність теми зумовлена зростанням вимог до адаптивності, автономії, професійної мобільності, психологічної стійкості та здатності особистості до усвідомленої побудови власної життєвої траєкторії.

Метою роботи є визначення ролі самореалізації особистості як ресурсу професійного та життєвого успіху у сучасному суспільстві. Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та систематизації наукових підходів до трактування самореалізації, професійного становлення, життєвого успіху та психологічного благополуччя особистості.

У результаті дослідження встановлено, що самореалізація має багатокомпонентну структуру і включає мотиваційно-ціннісний, суб'єктивний, діяльнісний, рефлексивний та соціально-інтегративний компоненти. Обґрунтовано, що саме узгоджена взаємодія цих компонентів забезпечує здатність особистості реалізувати власний потенціал у професійній діяльності, досягати соціально значущих результатів, підтримувати внутрішню цілісність, психологічну стійкість і суб'єктивне переживання життєвої успішності. Показано, що професійний успіх визначається не лише рівнем знань, навичок і формальних досягнень, а й автентичністю, автономією, відповідальністю та здатністю до рефлексивної корекції власного розвитку. Доведено, що життєвий успіх має як зовнішній, так і внутрішній вимір, а його стійкість залежить від відповідності між цінностями, цілями та реальною поведінкою особистості.

Визначено, що умовою самореалізації виступає сприятливе освітнє, професійне та соціокультурне середовище, яке підтримує ініціативність, автономію, активність і смислову включеність людини в суспільне життя. Практичне значення отриманих положень полягає у можливості їх використання для психологічних і педагогічних досліджень проблем особистісного розвитку, професійного самовизначення та підтримки життєвої ефективності. Зроблено висновок, що самореалізація є системним ресурсом, який поєднує особистісний потенціал із вимогами соціального середовища та виступає передумовою професійної ефективності, життєвої результативності й психологічного благополуччя.

Ключові слова: самореалізація особистості, професійний успіх, життєвий успіх, особистісний потенціал, професійне становлення, психологічне благополуччя, саморозвиток, сучасне суспільство.

The article examines the self-realization of the individual as one of the key internal resources of professional and life success in modern society. The relevance of the topic is due to the growing demands for adaptability, autonomy, professional mobility, psychological stability and the ability of the individual to consciously build his own life trajectory.

The aim of the work is to determine the role of self-realization of the individual as a resource of professional and life success in modern society. The methodological basis of the study was the general scientific methods of analysis, synthesis, comparison, generalization and systematization of scientific approaches to the interpretation of self-realization, professional development, life success and psychological well-being of the individual.

As a result of the study, it was established that self-realization has a multi-component structure and includes motivational-value, subjective, activity, reflective and socially integrative components. It is substantiated that it is the coordinated interaction of these components that ensures the ability of an individual to realize their own potential in professional activity, achieve socially significant results, maintain internal integrity, psychological stability and subjective experience of life success. It is shown that professional success is determined not only by the level of knowledge, skills and formal achievements, but also by authenticity, autonomy, responsibility and the ability to reflexively correct one's own development. It is proven that life success has both an external and internal dimension, and its stability depends on the correspondence between values, goals and real behavior of the individual.

It is determined that the condition for self-realization is a favorable educational, professional and socio-cultural environment that supports initiative, autonomy, activity and meaningful inclusion of a person in social life. The practical significance of the obtained provisions lies in the possibility of their use for psychological and pedagogical research into the problems of personal development, professional self-determination and support of life effectiveness.

It is concluded that self-realization is a systemic resource that combines personal potential with the requirements of the social environment and is a prerequisite for professional efficiency, life effectiveness, and psychological well-being.

Key words: self-realization of the individual, professional success, life success, personal potential, professional development, psychological well-being, self-development, modern society.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві самореалізація особистості набуває значення не лише як внутрішня потреба людини у розкритті власного потенціалу, а і як важливий ресурс досягнення професійної стійкості, соціальної ефективності та життєвого успіху. Динамічність соціальних змін, зростання вимог до адаптивності, конкуренції, особистісної автономії та відповідальності актуалізують проблему пошуку внутрішніх механізмів, які забезпечують людині можливість не лише функціонувати в суспільстві, а й повноцінно реалізовувати себе в різних сферах життя [1; 2].

Проблема самореалізації сьогодні виходить за межі суто психологічного або філософського осмислення, оскільки безпосередньо пов'язана з якістю професійного становлення, рівнем суб'єктності, здатністю до саморозвитку, прийняття рішень і збереження особистісної цілісності в умовах соціальної невизначеності [2; 3]. За цих умов самореалізація постає як інтегративний процес, у якому поєднуються мотиваційні, ціннісні, діяльнісні та рефлексивні компоненти, що визначають не лише індивідуальну траєкторію розвитку, а і соціальну продуктивність особистості [1; 3].

Особливої актуальності ця проблематика набуває в контексті професійної діяльності, де успіх дедалі менше визначається лише формальними знаннями чи зовнішніми досягненнями, а все більше залежить від здатності особистості усвідомлювати власні ресурси, ставити смисложиттєві цілі, підтримувати внутрішню мотивацію та реалізовувати індивідуальний потенціал у змінних соціальних умовах [2; 3; 4]. Водночас життєвий успіх також не може розглядатися лише як результат зовнішнього визнання, матеріального добробуту чи кар'єрного просування, оскільки його суттєвою передумовою є досягнення внутрішньої узгодженості між цінностями, прагненнями, діяльністю та особистісним самосприйняттям [1; 3; 5].

Попри значну увагу науковців до проблем самореалізації, у сучасному науковому дискурсі зберігається потреба в більш цілісному осмисленні її як ресурсу одночасно професійного і життєвого успіху. Недостатньо розкритими залишаються питання щодо того, яким чином самореалізація забезпечує стійкість особистості в умовах суспільних трансформацій, як вона впливає на досягнення суб'єктивно значущих і соціально визнаних результатів та які чинники посилюють або, навпаки, обмежують цей процес [1; 2]. Саме це зумовлює необхідність подальшого теоретичного аналізу самореалізації особистості як багатомірного ресурсу професійного та життєвого успіху у сучасному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема самореалізації особистості посідає помітне місце у сучасному міждисциплінарному науковому дискурсі, об'єднуючи підходи психології, педагогіки, соціології, філософії та досліджень професійного розвитку. У сучасних працях Л. Лаврова та ін. [1], А. S. Waterman [3], Є. М. Калюжна та ін. [4] самореалізація розглядається не лише як внутрішня

тенденція до розкриття потенціалу, а як складний багаторівневий процес, що охоплює формування ціннісних орієнтацій, розвитку суб'єктності, здатності до автентичного самовираження та досягнення соціально значущих результатів.

Окремий напрям сучасних досліджень стосується співвідношення понять самоактуалізації, саморозвитку та самореалізації. У цих працях наголошується, що самореалізація є не лише результатом внутрішнього особистісного зростання, а й формою його практичного втілення у професійній, освітній та соціальній діяльності. Саме тому вона трактується як процес переходу від потенційних можливостей особистості до їх реального виявлення у значущих видах активності [1; 2; 3].

У дослідженнях останніх років значна увага приділяється професійному виміру самореалізації. Науковці М. Волошенко [2], L.A. Maunz та ін. [5], M. Daugela та V. Zydziunaite [6] пов'язують її з еволюцією суб'єктного потенціалу, професійною автономією, автентичністю поведінки, здатністю до саморозвитку та збереженням психологічної цілісності в умовах високих вимог до результативності праці. Показано, що професійна самореалізація формується не лише під впливом індивідуальних мотиваційних ресурсів, а й залежить від наявності сприятливого середовища, визнання, можливостей для творчої ініціативи та особистісної значущості виконуваної діяльності [2; 5; 6; 7].

У низці праць самореалізація аналізується як чинник психологічного благополуччя та внутрішньої ефективності особистості. Дослідники G. King та ін. [8], M. Hryshchenko та V. Zelenin [9], O. D. Glavinska та ін. [10] підкреслюють її зв'язок із психологічним розширенням можливостей, відчуттям автономії, самоцінності, задоволеності власною діяльністю та ментальним здоров'ям. Такий підхід істотно розширює традиційне уявлення про успіх, оскільки переносить акцент із зовнішніх досягнень на внутрішню узгодженість між здібностями, потребами, цілями та реальною життєвою практикою [8; 9; 10].

Помітною є і тенденція до вивчення самореалізації у контексті конкретних сфер діяльності. Зокрема, досліджуються її особливості в освіті, академічному середовищі, управлінні, спорті, творчій та соціально орієнтованій професійній діяльності. Доведено, що зміст і механізми самореалізації залежать від характеру професійного простору, системи цінностей, рівня відповідальності та можливостей для індивідуального вибору, однак спільним залишається її зв'язок із саморозвитком, мотивацією досягнення та потребою у смисловому наповненні діяльності [6; 11; 12].

Окрему наукову цінність становлять праці, в яких самореалізація інтерпретується як ресурс сталого суспільного розвитку та як чинник життєвого успіху. У цьому контексті вона постає не лише індивідуальною характеристикою, а й соціально значущим явищем, що впливає на якість міжособистісної взаємодії, відповідальність, громадянську включеність, професійну продуктивність та здатність особистості

поєднувати власні цілі з колективними цінностями. Такий підхід є особливо важливим для сучасного суспільства, у якому індивідуальний успіх дедалі тісніше пов'язується з адаптивністю, етичною зрілістю та готовністю до безперервного розвитку [13; 14; 15].

Разом із тим аналіз наявних публікацій свідчить, що попри значну кількість робіт, присвячених окремим аспектам самореалізації, у науковій літературі недостатньо цілісно розкрито її роль саме як інтегрального ресурсу професійного та життєвого успіху. Частина досліджень зосереджена переважно на психологічних механізмах самореалізації, частина на її освітніх або професійних проявах, тоді як питання взаємозв'язку між особистісним самоздійсненням, професійною результативністю та суб'єктивним переживанням життєвого успіху потребує подальшого системного осмислення [2; 15; 16].

Мета статті – визначити роль самореалізації особистості як ресурсу професійного та життєвого успіху у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Самореалізацію особистості доцільно розглядати як складний інтегративний процес, у межах якого внутрішні потенційні можливості людини переходять у реальні результати її діяльності, поведінки, соціальної участі та професійного становлення. У сучасному науковому дискурсі самореалізація не зводиться до абстрактного саморозвитку або досягнення окремих життєвих цілей. Її зміст пов'язаний зі здатністю особистості вибудовувати життєву траєкторію відповідно до власних цінностей, реалізовувати здібності у конкретній діяльності, зберігати внутрішню цілісність та досягати суб'єктивно значущих і соціально визнаних результатів [2; 3].

У цьому контексті самореалізація виступає не додатковою характеристикою зрілої особистості, а одним із ключових механізмів досягнення професійного та життєвого успіху. Її ресурсний потенціал полягає в тому, що вона об'єднує мотиваційну, ціннісну, когнітивну, емоційно-вольову та діяльну сфери [7; 16]. Саме така багатовимірність дозволяє особистості не лише ставити цілі, а й підтримувати їхню стійкість, адаптуватися до змін, витримувати професійне навантаження та зберігати смислову узгодженість власного життя.

Суттєвою ознакою самореалізації є її безпосередній зв'язок із суб'єктивністю. Особистість, здатна до самореалізації, не залишається пасивним об'єктом зовнішніх впливів, а виступає активним автором власних рішень, професійного вибору та життєвої стратегії. Такий підхід чітко простежується у працях, присвячених професійному саморозвитку, де підкреслюється, що зростання суб'єктивного потенціалу розширює здатність людини до відповідального самовизначення, професійної гнучкості та особистісної стійкості [2]. Відповідно, професійний успіх у сучасних умовах дедалі менше залежить лише від формальної кваліфікації й дедалі більше визначається рівнем внутрішньої зібраності, рефлексивності та вміння переводити індивідуальні ресурси у продуктивну діяльність [5; 6].

Професійний вимір самореалізації має особливе значення, оскільки саме праця є однією з базових сфер, у якій людина отримує можливість об'єктивувати власні здібності, перевірити межі компетентності, отримати соціальне визнання та пережити особистісну значущість результату. На цьому тлі самореалізація виступає умовою не лише професійної ефективності, а й професійного благополуччя. У сучасних дослідженнях показано, що автентичність у професійному середовищі, наявність значущих робочих ресурсів та можливість діяти у згоді з власними цінностями посилюють відчуття професійної самореалізації [5]. Це означає, що стійкий професійний успіх формується не в ситуації зовнішнього примусу, а там, де діяльність відповідає внутрішній структурі особистості.

Водночас самореалізація не може розглядатися лише як індивідуальна психологічна риса. Вона формується у взаємодії з освітнім, професійним і соціокультурним середовищем [1]. Освітній простір, зокрема, має значення не тільки як канал передачі знань, а як середовище розвитку автономії, ініціативності, рефлексії та потреби у досягненні. У працях, присвячених освітньому та студентському середовищу, наголошується, що саморозвиток і самореалізація є важливими векторами не лише індивідуального становлення, а й ширшого суспільного розвитку, оскільки формують покоління суб'єктів, здатних до відповідального вибору та конструктивної соціальної участі [1; 13]. Звідси випливає, що життєвий успіх не слід трактувати тільки як індивідуальне досягнення. Він є результатом поєднання особистісної активності та умов, які підтримують її продуктивну реалізацію [14].

Окремої уваги потребує питання зв'язку самореалізації й життєвого успіху. У прикладних і суспільствознавчих дослідженнях життєвий успіх нерідко ототожнюється з кар'єрним просуванням, фінансовою стабільністю або зовнішнім соціальним визнанням. Проте такий підхід є неповним. Без внутрішнього відчуття смислу, автономії та відповідності між особистими цінностями та способом життя зовнішні досягнення не гарантують переживання справжньої успішності. Саме тому сучасні роботи дедалі частіше розглядають самореалізацію як умову суб'єктивного благополуччя, психологічного розширення можливостей та стійкого переживання життєвої повноти [8; 9; 10].

Самореалізація пов'язана з результатом та способом його досягнення [1]. Вона включає усвідомлення власних цілей, здатність до довготривалої мотивації, витримку фрустрації, рефлексію невдач та корекцію життєвої траєкторії. Саме через це самореалізація виконує адаптаційну функцію у суспільстві високої мінливості. Людина, яка має розвинений потенціал самореалізації, здатна трансформувати кризові обставини в умови особистісного зростання, а не лише реагувати на них як на зовнішні обмеження [9; 16; 17]. Така позиція особливо важлива у сучасному соціальному контексті, де професійне середовище вимагає постійного оновлення компетентностей,

мобільності, самостійності та здатності до самоконструювання життєвого шляху [2; 14].

Особливу роль у структурі самореалізації відіграє мотиваційно-ціннісний компонент. Без внутрішньої мотивації до особистісного зростання, без переживання значущості власної діяльності та без ціннісної опори самореалізація втрачає глибинний зміст і може підмінятися зовнішньо успішною, але внутрішньо порожньою активністю. У зв'язку з цим науковці підкреслюють роль мотиваційних чинників професійної самореалізації, а також роль внутрішньої відповідності між прагненнями особистості та соціальними формами їх реалізації [7; 11]. Це дає підстави стверджувати, що самореалізація є не просто способом досягнення успіху, а критерієм його внутрішньої якості.

Не менш важливим є і рефлексивний компонент. Самореалізація передбачає не лише активність, а й здатність критично осмислювати власний досвід, співвідносити результати з вихідними цілями, переоцінювати пріоритети та вчасно змінювати напрям особистісного й професійного розвитку. Без розвинутої рефлексії навіть висока продуктивність може не призводити до цілісного особистісного зростання. Саме рефлексія забезпечує зв'язок між індивідуальним досвідом, професійним становленням і довгостроковою життєвою стратегією [3; 6].

У сучасних дослідженнях також простежується тенденція до осмислення самореалізації як чинника суспільної сталості. У цьому випадку її значення виходить за межі суто індивідуальної успішності. Самореалізована особистість, як правило, демонструє вищий рівень відповідальності, соціальної включеності, професійної продуктивності та здатності поєднувати особисті інтереси із суспільно значущими завданнями [13; 16; 18]. Таким чином, самореалізація набуває подвійного значення. Вона

є ресурсом особистої ефективності та водночас чинником соціального розвитку.

На підставі аналізу сучасних публікацій можна стверджувати, що між самореалізацією, професійним успіхом і життєвою успішністю існує системний взаємозв'язок. Самореалізація підсилює внутрішню мотивацію, підвищує стійкість до професійних та життєвих викликів, сприяє формуванню автентичної професійної позиції, покращує суб'єктивне благополуччя та збільшує ймовірність досягнення соціально значущих результатів [5; 8; 10]. У свою чергу, досягнення у професійній сфері та позитивний життєвий досвід можуть посилювати самореалізацію, якщо вони переживаються як осмислені, ціннісно виправдані та внутрішньо прийняті [9; 15]. Отже, самореалізацію доцільно розглядати як динамічний ресурс, який не лише супроводжує успіх, а й значною мірою визначає його зміст, стійкість і людську повноту.

Слід зазначити, що самореалізація особистості в сучасному суспільстві виступає не факультативною характеристикою індивідуального розвитку, а фундаментальним ресурсом професійного становлення, життєвої ефективності та психологічного благополуччя. Її ресурсний потенціал виявляється через здатність інтегрувати внутрішні можливості особистості з вимогами реального соціального середовища, переводити цінності у дію, а життєві цілі у стійкі результати. Саме тому подальше наукове осмислення самореалізації є необхідним для глибшого розуміння механізмів досягнення професійного та життєвого успіху в умовах сучасних суспільних трансформацій [2; 14; 15].

Узагальнення теоретичних підходів до розуміння самореалізації особистості дало змогу систематизувати її основні структурні компоненти та встановити їхній зв'язок із професійним і життєвим успіхом. Як наведено в табл. 1, самореалізація має багато-

Таблиця 1

Аналітичний зв'язок компонентів самореалізації з професійним та життєвим успіхом

Компонент самореалізації	Зміст компонента	Прояв у професійній сфері	Прояв у життєвій сфері	Очікуваний результат
Мотиваційно-ціннісний	внутрішня мотивація, смисли, цінності, цілі	професійна ініціативність, стійкість до навантаження, зацікавленість у зростанні	цілеспрямованість, суб'єктивне відчуття осмисленості життя	вища стійкість до фрустрації та більша узгодженість життєвих рішень
Суб'єктивний	автономія, відповідальність, самовизначення	самостійне прийняття рішень, професійна зрілість	здатність будувати власну життєву стратегію	посилення особистісної ефективності
Діяльнісний	реалізація здібностей у конкретних діях	продуктивність, компетентність, результативність	активне втілення життєвих планів	досягнення соціально значущих і суб'єктивно важливих результатів
Рефлексивний	самоаналіз, переоцінка досвіду, корекція цілей	професійне вдосконалення, здатність до навчання	усвідомленість, корекція життєвих пріоритетів	більш стійка траєкторія розвитку
Соціально-інтегративний	поєднання особистих цілей із соціальними цінностями	конструктивна взаємодія, лідерство, відповідальність	соціальна включеність, якість міжособистісних зв'язків	поєднання особистого успіху з суспільною значущістю

Джерело: сформовано автором на основі [2; 5; 6; 7; 14; 15; 19].

компонентний характер і охоплює мотиваційно-ціннісний, суб'єктний, діяльнісний, рефлексивний та соціально-інтегративний виміри. Така структура свідчить, що самореалізація не обмежується лише внутрішнім прагненням до розвитку, а реалізується через конкретні механізми особистісного самовизначення, активної діяльності, осмислення власного досвіду та соціальної взаємодії [2; 5].

Представлені в таблиці компоненти демонструють, що професійний успіх формується не ізольовано, а як результат поєднання внутрішньої мотивації, автономності рішень, практичної реалізації здібностей і здатності до рефлексивної корекції власного шляху. Зокрема, мотиваційно-ціннісний компонент забезпечує стійкість професійних намірів і смислову визначеність діяльності, суб'єктний компонент відображає здатність особистості брати відповідальність за власний вибір, а діяльнісний виступає безпосередньою площиною реалізації потенціалу в конкретних результатах праці та життєвої активності [7; 14; 19].

Водночас життєвий успіх має не лише зовнішній, а й внутрішній вимір. Його підґрунтям є не тільки досягнення соціально схвалюваних результатів, а й переживання особистісної цілісності, осмисленості життя, психологічної стійкості та соціальної включеності. Саме тому рефлексивний і соціально-інтегративний компоненти мають принципове значення, оскільки забезпечують здатність особистості не лише досягати цілей, а й узгоджувати їх із власними цінностями та суспільно значущими орієнтирами [8; 15; 20].

Отже, самореалізація є системним ресурсом професійного та життєвого успіху, оскільки поєднує внутрішні детермінанти особистісного розвитку з їх практичним втіленням у діяльності, професійній продуктивності та життєвій ефективності. Такий підхід дозволяє розглядати самореалізацію як ключову умову досягнення не лише зовнішньої результативності, а й внутрішнього благополуччя та стійкого особистісного розвитку [5; 14].

Обговорення. Отримані в роботі теоретичні узагальнення дають підстави розглядати самореалізацію не як вузько психологічний феномен внутрішнього самовираження, а як системний ресурс, що безпосередньо впливає на професійне становлення, життєву ефективність та суб'єктивне переживання успішності. Такий висновок узгоджується із сучасними підходами, в межах яких самореалізація трактується як процес виявлення, розвитку та практичного втілення особистісних можливостей у соціально значущій діяльності [2; 3]. Водночас результати аналізу показують, що її ресурсна функція реалізується лише за умови інтеграції мотиваційно-ціннісного, суб'єктного, діяльнісного та рефлексивного компонентів. Саме ця багатокомпонентність пояснює, чому самореалізація пов'язана не лише з досягненням окремих результатів, а й зі стійкістю особистості до професійних та життєвих викликів. Таке розуміння загалом відповідає сучасним працям, у яких самореалізація описується як складний процес.

Принципово важливим є те, що у сучасній літературі професійний успіх дедалі менше пояснюється лише рівнем формальної підготовки чи зовнішніми досягненнями. Натомість акцент зміщується на автентичність професійної поведінки, автономію, наявність підтримувального середовища та можливість діяти відповідно до власних цінностей [5; 16]. Це безпосередньо підтверджує доцільність висновку про те, що самореалізація є не похідним наслідком професійної кар'єри, а внутрішньою умовою її якісного розвитку. Особливо показовими тут є дані L. Maunz та J. Glaser, які продемонстрували, що автентичність у роботі виступає медіатором між такими ресурсами, як соціальна підтримка на роботі, автономія праці та автентичне лідерство, та професійна самоактуалізація [5]. Це означає, що навіть високі зовнішні можливості не трансформуються у справжню професійну самореалізацію без внутрішнього переживання відповідності між особистістю та діяльністю.

Не менш значущим є і зв'язок самореалізації з психологічним благополуччям. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що життєвий успіх не може бути коректно зведений лише до соціального статусу, матеріального добробуту чи кар'єрного просування [8; 10]. Без внутрішньої узгодженості між цінностями, цілями, свідомо та реальною поведінкою зовнішні досягнення залишаються нестійкими та нерідко не супроводжуються переживанням повноти життя. У цьому контексті важливим є дослідження M. Hryshchenko та V. Zelenin, у якому показано пряму зв'язок між стратегіями самореалізації та психічним здоров'ям у контексті професійного розвитку, а також встановлено зв'язок між участю у програмах професійного розвитку [9].

Окремого уваги потребує роль соціального та інституційного контексту. Самореалізація не формується ізольовано, поза середовищем, а залежить від наявності освітніх, професійних та культурних умов, які або стимулюють, або стримують реалізацію потенціалу. Такий висновок повністю корелює з даними феноменологічного дослідження M. Daugela та V. Zydziunaite, де академічна самореалізація дослідника описується як процес, у якому особисті інтереси та таланти реалізуються через долю в академічній спільноті та через внесок у її науковий та громадський розвиток [6]. Важливо, що автори наголошують на інтеграції академічного та особистісного компонентів, а також на значущості академічної свободи для багатовекторного зростання дослідника [6]. Самореалізація є не лише індивідуальною характеристикою, а формою взаємодії особистості з інституційним простором. Відповідно, професійний успіх є більш імовірним у тих системах, де існують умови для автономії, творчої ініціативи та особистісно значущої діяльності.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз дозволив встановити, що самореалізація особистості у сучасному суспільстві є не супровідною характеристикою індивідуального розвитку, а системним ресурсом професійного та життєвого успіху. Її сут-

ність полягає у переході внутрішнього потенціалу особистості в реальні результати діяльності, соціальної взаємодії та життєвої самореалізації.

Отже, результати проведеного аналізу дають підстави розглядати самореалізацію як ключовий внутрішній ресурс, що забезпечує якісне професійне становлення, стійкість до соціальних викликів, досягнення життєво значущих цілей і підтримання

психологічного благополуччя. Саме тому її розвиток слід вважати одним із пріоритетних напрямів підтримки особистості в умовах сучасного суспільства.

Перспективи подальших досліджень є вивчення впливу освітнього, професійного та соціокультурного середовища на формування і реалізацію особистісного потенціалу в різних вікових та професійних групах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лаврова Л., Савченко В., Гірліна Н. Самоактуалізація та самореалізація як освітні пріоритети нової української школи. *Вісник Дніпровської академії безперервної освіти. Серія: Філософія, педагогіка*, 2023. №1(1). С. 62-67. <https://doi.org/10.54891/2786-7005-2023-1-10>
2. Волошенко М. Професійний саморозвиток особистості як еволюція її суб'єктного потенціалу. *Соціальна робота та освіта*, 2023. №10(3). С. 336–347. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.3.7>
3. Waterman A. S. Self-Actualization. In: Maggino, F. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Cham. 2023. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17299-1_2626
4. Калюжна Є. М., Лісова Н. А., Зінченко Д. О. Самоактуалізація та самореалізація: взаємозв'язок та взаємозв'язок із самооцінкою в контексті професіоналізації особистості. *Věda a perspektivy*, 2024. №5(36). С. 242-254. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/51641>
5. Maunz L. A., Glaser J. Does Being Authentic Promote Self-actualization at Work? Examining the Links Between Work-Related Resources, Authenticity at Work, and Occupational Self-actualization. *J Bus Psychol*, 2023. Vol. 38. P. 347–367. <https://doi.org/10.1007/s10869-022-09815-1>
6. Daugela M., Zydziunaite V. Academic Self-Realization of Researchers in Higher Education: Phenomenological Research-Based Evidence. *Education Sciences*, 2024. Vol. 14(8). P. 823. <https://doi.org/10.3390/educsci14080823>
7. Bedan V., Brynza I., Budiianskyi M., Vasylenko I., Vodolazska O., Ulianova T. Motivative Factors of Professional Self-Realization of the Person. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 2021. Vol. 12(2). P. 18–37. <https://doi.org/10.18662/brain/12.2/189>
8. King G., Kingsnorth S., McPherson A. C., Tajik-Parvinchi D. Autonomy, self-realization, and psychological empowerment: a prospective mixed methods study of the effects of residential immersive life skills programs for youth with physical disabilities. *Disability and Rehabilitation*, 2023. Vol. 46(14). P. 3097–3107. <https://doi.org/10.1080/09638288.2023.2243222>
9. Hryshchenko M., Zelenin V. Self-Realization Strategies and Their Impact on Mental Health in the Context of Professional Development. *Salud, Ciencia y Tecnología - Serie de Conferencias*, 2025. Vol. 4. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9872497>
10. Glavinska O. D., Ovdiienko I. M., Brukhovetska O. V., Chausova T. V., Didenko M. S. Professional Self-Realization as a Factor in the Psychological WellBeing of Specialists of Caring Professions *Journal of Intellectual Disability. Diagnosis and Treatment*. 2020. Vol. 8. P. 548-559.
11. Krasnik Y., Aimagambetova O., Iancheva T. (2024). Motivational determinants of athletes' self-realisation depending on their professional qualification. *BMC Psychology*, 2024. Vol. 12. P. 416. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01895-3>
12. Sirris S. Minding the Gaps in Managers' Self-Realisation: The Values-Based Leadership Discourse of a Diaconal Organisation. *Religions*, 2023. Vol. 14(6). P. 722. <https://doi.org/10.3390/rel14060722>
13. Stoliarchuk O., Serhieienkova O., Khrypko S., Prorok N., Kalishchuk S., Kolinko M., Binkivska K. Self-development as a vector of sustainable development of society: the perspective of Ukrainian students. *European Journal of Sustainable Development*, 2024. Vol. 13(1). P. 428–442. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2024.v13n1p428>
14. Stoliarchuk O., Yang Q., Diedkov M., Serhieienkova O., Ishchuk A., Kokhanova O., Patlaichuk O. Self-realization as a Driver of Sustainable Social Development: Balancing Individual Goals and Collective Values. *European Journal of Sustainable Development*, 2024. Vol. 13(4). P. 313. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2024.v13n4p313>
15. Ніколенко В. Фактори самореалізації та життєвого успіху особистості в сучасному суспільстві (на прикладі лідерів громадської думки). *Український соціологічний журнал*, 2022. 28. С. 57-61. <https://doi.org/10.26565/2077-5105-2022-28-06>
16. Sugden R. Self-realisation and Usefulness: A Critical Examination of Self-determination Theory. *Review of Behavioral Economics*, 2024. Vol. 11(2). P. 211–234. <http://dx.doi.org/10.1561/105.00000187>
17. Kuznetsova I., Kuznietsova N. Self-realization as an issue of humanistic psychology. *Science and education*, 2016. Vol. 2–3. P. 129–134. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-2-3-23>
18. Stoliarchuk O., Liang K., Khrypko S., Ishchuk O., Serhieienkova O., Kalishchuk S., Divchuk T. Bridging Education and Sustainable Development: Assessing Future Psychologists' Perspectives. *European Journal of Sustainable Development*, 2023. Vol. 12(3). P. 307–320. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2023.v12n3p307>
19. Smorodskyi V., Tsuranova O., Smorodska M., Zimohliad N., Stepanova O. Pedagogical conditions as an applied problem of personal creative self-realization in music education. *Synesis*, 2023. Vol. 1. P. 15. <https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/2670/3572>
20. Norris A. Dewey, Self-Realization, and Romanticism. *Philosophy Today*, 2023. Vol. 67(2). P. 331–348. <https://doi.org/10.5840/philtoday202354481>

Дата першого надходження статті до видання: 11.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026